Proletarci vseh dežel, združite se!

Poštnina plačana v gotovini.

DELAVSKE NOVICE

Ljubljana, 14. XII. 1922. — II./50.

Posamezna številka 4 K; mesečna naročnina za SHS 16 K jugoslov. Mesečna naročnina za inozemstvo 24 K jugoslov. **Sodrugi! Podpirajte naš tisk z zbiranjem naročnikov in z zbirkami za tiskovni sklad.**

Kdor ne prejema redno lista, naj ga takoj reklamira!

„Delavske Novice", Ljubljana, Turjaški trg 2.

Zadnjo in današnjo številko smo poslali več proletarcem na ogled. Kdor se misli naročiti, naj pošlje naročnino po priloženi položnici čekovnega urada. S prihodnjo številko ustavimo pošiljanje lista vsakemu, ki ne bo poravnal naročnine.

Upravništvo.

Kriza Pašić-Pribičevićeve vlade in revizija ustave.

Šef radikalne stranke S. Protić: svobodno se lahko reče: naša mlada kraljevina ni **parlamentarna** monarhija temveč začasna **absolutistična monarhija**...

»Radikal« št. 314.

Vidovdanska ustava in **Zakon o zaščiti države** stojita kot dva mejnika v novi politični zgodovini naše zemlje. Potom prvega zakona: vidovdanske ustave, je bila dana v roke jugoslovanski buržuaziji tolika oblast, kolikoršne nima nobena druga buržuazija v parlamentarnih državah. Ustava pomeni torej začetek absolutističnega centralizma. **Zakon o zaščiti države** je najznačilnejši zakon absolutistične dobe: On postavlja delavski razred izven ustave in zakonov, jemlje mu **pravico štrajka** in **pravico združevanja**, dve pravici, ki so za delavstvo **življenskega** pomena, ker politično združevanje je prvo orožje, a štrajk predzadnje orožje delavstva v obrambi proti prevelikemu izkoriščanju.

Toda jasno je, da Pašić-Pribičevićev absolutistični centralistični režim ne more večno trajati. Neprestane krize po sprejetju Zakona o zaščiti države so dokaz, da jugoslovanska buržuazija ni dovolj prepričana, da hodi po pravem potu.

Znano je, da je pohlep po profitu in pohlep po oblasti, ki naj omogoči ropanje delavnega ljudstva, podoben zbesnelosti, ki tira človeka do propada. Zdivjano jugoslovansko buržuazijo goni bes strahovlade vedno globlje v močvirje monarhističnega absolutizma, navzlic temu, da ima ista buržuazija še svež primer, kako so se zrušile absolutistične monarhije — Avstro-Ogrska, Nemčija, Rusija, Turčija, Grčija... pod udarci nezadovoljnega ljudstva in delavskega razreda, ki je bil v teh državah postavljen istotako izven zakona, istotako preganjan, kakor se poskuša preganjati jugoslovansko delovno ljudstvo in proletarijat.

V resnici, odkar je večina konštituante odbila predlog 58 delavskih zastopnikov, da naj bo konstituanta suverena, se parlamentarni režim v naši zemlji ruši sistematično. Kot drevesu, ki ga napade prva jesenska slana, pada list za listom državljanskih svobod in parlamentarnih običajev.

Paralelno z davljenjem državljanskih pravic in svobodščin delavskega razreda raste nezadovoljnost ljudstva, ki odseva tudi v parlamentu, četudi bledo in neodločno. Politične skupine, ki podpirajo absolutistično smer režima, so v vedno hujši krizi. Radikali so razdeljeni v dve grupi: večina parlamentarnega kluba vleče s Pašićem, manjšina v klubu pa in brez dvoma ogromna večina članov-kmetov v stranki stoji na strani Protića. Demokratska stranka se je istotako razdvojila: Na eni strani stoje prečanski demokrati pod vodstvom Pribičevića, ki zahtevajo vedno hujši absolutistični centralizem — na drugi strani pa je grupa Davidovićeva, ki je neodločna in omahljiva, ki pa vendar uvideva nevarnosti absolutističnega centralizma. Istotako se je razcepil tudi mohamedanski klub na dva dela. Tudi srbski zemljeradniki so se popolnoma razklali. Skupina Jovanovićeva se nagiblje v reakcijo — skupina Abramovićeva pa v demokratizem. Razdvojenost je tudi v Hrvaškem bloku. Kapitalisti, pod katerih vplivom je momentano Hrvaški blok, bi želeli, da pridejo čimpreje na vlado ter da v zvezi z belgrajskimi kapitalisti pomagajo pri ropanju delavnega ljudstva. Iste tendence so zastopane tudi v Jugoslovanskem klubu.

Danes je parlamentarna situacija taka, da samo $^1/_3$ t. j. okoli 500.000 glasov — oziroma na podlagi teh glasov izvoljenih poslancev brezpogojno podpira absolutistični centralizem, dočim 800.000 glasov omahuje semtertja in ne ve, ne kod, ne kam. A 200.000 proletarskih glasov — vsled zakona o zaščiti države, nima nobene javne tribune, nobene parlamentarne pozicije, da bi razkrinkalo omahljivost takozvane samo po imenu opozicije. **Neodločno držanje** te opozicije je **danes glavni steber** absolutističnega centralizma.

Kako se bo rešila kriza? Ali pride že danes nova vlada? Nov režim? Ali bo že danes konec absolutističnega centralizma? To so vprašanja, ki jih stavlja vsak delavec in kmet. Na ta vprašanja moramo jasno odgovoriti. Absolutistični centralizem ne more v e č n o trajati. Trajal pa bo tako dolgo, dokler se delavski razred ne združi **v močno enotno fronto delovnega ljudstva** in ne ustavi besnega drvenja jugoslovanske buržuazije k vse bolj nasilnemu absolutističnemu centralizmu. Zato je naloga vsega delavnega ljudstva, da podpira boj delavskega razreda za njegove življenske pravice — boj proti zakonu o zaščiti države.

Samo delavski razred, podprt od celokupnega ljudstva — delavcev, kmetov in obrtnikov, lahko naredi potom razrednega boja konec absolutističnemu centralizmu.

Proletarec v meščanski suknji.

(Za četrto obletnico smrti pisatelja in umetnika Cankarja.)

11. decembra 1918. leta je v dež. bolnici v Ljubljani umrl pisatelj Ivan Cankar. Njegova tragična, vse prerana smrt je vzlic tistemu revolucijonarno-slovesnemu razpoloženju, v katerem je tedaj tonil slovenski narod, ki je prvikrat po tisočletnem robovanju dajal duška veliki radosti svoje nacijonalne osvoboditve, globoko segla v to ljudstvo in vsaj za hip bolestno prerušila njegovo glasno in šumno navdušenost. O tem je pričal veličastni pogreb pisateljev, o tem so govorili časopisi, ne samo domači, marveč tudi inozemski, ki so sožalno konstatirali nenadomestljivo izgubo, ki je s smrtjo I. Cankarja zadela ves kulturni svet. Mi posebej pa smo še čutili, kaj je s smrtjo tega »proletarca v meščanski suknji«, kakor se je Cankar sam nazval, izgubilo tisto brezpravno, brezdomno in brezzaščitno delavstvo, čigar najiskrenejši zagovornik in prijatelj je bil on, pesnik »Hlapca Jerneja in njegove pravice«. — S ponosom smo čitali brzojavke iz tujih držav in smo obenem z grenkobo čutili vso gorjupo pomembnost besed, ki jih je napisal norveški kritik Juri Brandes, ko je rekel, da je prokletstvo za pisatelja, ako je sin majhnega naroda. Vedeli smo: koliko več še in pomembnejšega za človeštvo in zlasti za delavstvo bi mogel storiti Cankar kot pisatelj, da ni izšel iz tesnobnih, zatohlih, predsodkov polnih, provincijalnih razmer doline šentflorjanske, mar-

Razvoj svetovnega kapitalizma v zadnjih 30. letih.

(Dalje.)

Svetovna vojna. Vojno dobičkarstvo.

Ker je bilo povpraševanje po robi zelo veliko, ponudba pa je bila majhna, ker se je kmalu pokazalo pomanjkanje robe, dočim so morale vojskujoče države za vsako ceno dobavljati potrebščine za armado, se je razvila posebna vrsta prekupčevalcev in posrednikov, ki je robo podražilo v ogromni meri. Roba ni prišla na trg naravnost iz tovarne ali iz polja, ampak med proizvajalca in konzumenta (pa naj si bo že ta privatnik ali država) se je vrinila cela vrsta takih prekupčevalcev in parasitov — »verižnikov«. Ti verižniki so nakopičili v vojni ogromna bogastva postali so — vojni milijonarji, novi bogatašl. Na drugi strani pa so propadle v vojni gospodarsko široke plasti malomeščanstva, posebno uradnikov, nameščencev in ljudi, ki so živeli od obresti svojih prihrankov — novi reveži, povojni novi proletarci. Na široke množice delavcev in kmetov, ki so na bojiščih žrtvovali svoje življenje za koristi kapitala, na široke plasti ljudstva, ki je v ozadju garalo v vojnih tovarnah, so se vrgle cele jate krvosesov. Državne prisilne mere (krušne in živilske karte, prideljevanje živil in oblačil) so pomagale le malo, ker te pijavke so znale vsako pravično razdeljevanje onemogočiti in ljudstvo, ki se s prideljenimi živili ni moglo nasititi, je bilo popolnoma izdano najnesramnejšemu izkoriščanju.

Denar izgublja svojo vrednost.

Splošno obubožanje gospodarstva se kaže najbolj v tem, da vrednost denarja neprestano pada. Države rabijo ogromne vsote za armado in s potom vojnih posojil grabijo vsa razpoložljiva denarna sredstva v svoje roke. Prihranke nameščencev, kmetov, malih obrtnikov so požrla ta vojna posojila. Celo del delavskih mezd zaseže država na račun vojnih posojil (ki so večinoma prisilna), ter daje vse te krvavo zaslužene vinarje delovnega ljudstva vojni industriji. Posamezne države si skušajo pomagati s tem, da povišujejo davke. Ali vse to ne pomaga. Večina držav tiska dan in noč bankovce in vstvarja na ta način navidezni kapital. Zlato pa, — pravi, polni veljavni denar — zginja iz prometa, nadomeščajo ga bankovci (ki pa niso več kriti z zlatimi zalogami).

Čim bolj vojna uničuje prave vrednote, bodisi neposredno z uničevanjem orožja, topov, municije, tovarn, mest, vasi, železnic, itd., bodisi posredno s tem, da stoje na frontah milijoni vojakov, ki ne vrše nobenega produktivnega dela — tem bolji raste navidezni kapital — in vsporedno z milijoni papirnatih bankovcev rastejo notranji in zunanji dolgovi držav v nebotične višave. Uničene vrednote (topovi, tovarne, železnice itd.) se v kapitalističnem gospodarstvu ne uničujejo kar tako, spremene se v državne dolgove. Državni dolgovi so zadolžnice, katere mora država plačati kapitalu zato, da ji daje le ta nove topove, municijo itd.

Moderna armada in moderna vojska.

V vseh državah je poklical Kapital celokupno delavsko in kmečko moško prebivalstvo pod zastave. Stalne armade, katere se je skušalo s posebno vzgojo odtujiti od širokih ljudskih množic so v manjšini med oboroženimi množicami delovnega ljudstva. V vojni se je povsodi uvedlo milico (t. j. oboroževanje celokupnega moškega prebivalstva), toda v tej obliki, da so bile vse te množice delavcev in kmetov podrejeni peščici častnikov, ki so člani vladajočega razreda. Razredna nasprotstva so v novodobskih armadah zelo poenostavljena in poostrena; nasprotje med častnikom in moštvom, med fronto in etapo, med uživanjem in predpravicami na eni ter med skrajnim pritiskom, zasužnjenjem ter pomanjkanjem na drugi strani. Nesramnemu izkoriščanju množic delovnega ljudstva potom verižnikov in vojnih dobičkarjev, podobno se vrši izkoriščanje navadnih vojakov po oficirjih, ki so pripadniki plemenitaškega ali kapitalističnega razreda, v armadi. Vojna prisili vladajoče razrede, da oborožujejo široke mase delavcev in revnih kmetovalcev. Končna odločitev vojne je v rokah teh oboroženih delavskih in kmečkih množic, ki se tega zavedajo in katerih samozavest vsled tega postaja vedno bolj silna. Kadar doseže trpljenje in brezupnost v armadi višek, se razbije železni obroč vojaške discipline, oborožene množice preidejo v odkrit punt, armada splošne vojaške dolžnosti razpade sama od sebe.

več da se je rodil v milijonskem narodu ruskem, nemškem, francoskem, angleškem... Na tihem pa smo si morali priznati, kako malo še sami poznamo delo svojega velikega rojaka. Res da je Cankarjevo ime znano danes vsakemu slovenskemu človeku, ki čita kdaj časopis ali knjigo — toda koliko jih je, ki bi jim bilo znano več nego ime in kvečjemu še to, da je napisal par knjig in da je bil drugače nesrečen človek? Pa kdo je sploh med nami, tudi med najbistrejšimi in najglobokejšimi, ki bi mogel zajeti v eno celoto vse njegovo ogromno delo, to delo, ki tolikokrat skrivnostno govori v bodočnost, pretehtati in preoceniti ga? To bodo storili najbrže šele naši potomci, ki bodo imeli med delom in njegovim stvariteljem potrebno razmerje in katerih življenje ne bodo obremenjali krvavi sledovi te strašne, dolgotrajne vojne, ki je vrgla vse duše iz njih tečajev. Mi danes, ki še nimamo pred sabo niti njegovih zbranih del, samo nejasno lahko slutimo, da je bil Cankar največji pisatelj, najsijajnejši stilist in eden najoriginalnejših, najsamoniklejših duhov slovenskih. In odkritosrčen, resničen prijatelj delavskega razreda!

Razumljivo je tedaj, da takrat, pred štirimi leti, ko se je Cankar za zmirom poslovil od nas, v času, ki je bil poln nezaslišanih presenečenj, poln hrupnih zunanjosti in neke vseobče pijanosti, niti od daleč nismo mogli pretehtati namena in pomena tega življenja, ki se je tako katastrofalno zaključilo, marveč smo samo temno zaslutili globoko tragiko in kruti simbol, ki se je s smrtjo našega največjega pisatelja odtisnil v dušo tega ljudstva ob eni navidez najlepših ur njegovega političnega življenja. Razumljivo je nadalje, da nam je tudi danes, ko se že ob četrti obletnici njegove smrti poklanjamo njegovemu spominu, še ves teman in nezakrit njegov notranji obraz. Na videz čudno pa je, da nam je danes nemara bolj tuj in nepoznan, nego kdaj poprej. Samo na videz, pravim; zakaj čas, ki je, je strašnejši in ostudnejši od tistega, ki je bil. Pokojni Cankar je s preroško intuitivnostjo karakteriziral to strašno povojno dobo, v kateri smo obsojeni živeti danes mi, njegovi potomci. Nazval jo je **čičikovščino** — po tistem slavnem junaku velikega ruskega pisatelja Gogolja — Čičikovu. Čičikov je barantal in mešetaril z dušami, z **mrtvimi dušami...** Da. čičikovščina, to je ves naš čas, čas, ki se plazi po tleh brez poleta, zato ker zanikuje duha in glupo malikuje materijo v njeni najodurnejši obliki. Cankar pa je bil najljutejši protivnik sleherne čičikovščine, bodisi v literaturi in v umetnosti, bodisi v politiki in v vsem javnem življenju, zato ker je bil zvest vernik duha, glasnik in besednik njegov, svečnik v templju lepote, ki je rodna hči duha, velikega in edinega inspiratorja ne samo umetnikov in drugih tvorcev, marveč tudi celih narodov, zmožnih življenja, razvoja in bodočnosti. Bil je med nami najčistokrvnejši umetnik, ki je prvi z vsem povdarkom svojega dejanja in nehanja kruto in neizprosno ločil luč in steno, iskreno besedo od zlagane fraze, pravo čustvo od narejenega afekta, poštenost in ljubezen od licemerstva, resnično umetniško - intuitivno doživljanje od rokodelskega šušmarstva. Z ostro črto je ločil duha od neduha, nasilje od pravice, in se z vso svojo etično zavestjo postavil ob bok duhu in pravici ter napovedal neduhu in nasilju neizprosen boj, ki ga je bojeval častno in pošteno in zelo uspešno do konca svojega življenja. Zato ne spada v okvir naše pigmejske, pritlikave dobe in nam je tuj celo bolj, nego nam je bil tistikrat, ko je pred tridesetimi leti, čil in svež puntar, poln svoje viharne mladosti, prišel v to topo, hinavsko in omejeno malomeščansko slovensko provinco, ki je bila vse prej nego naklonjena umetnikom in umetnosti.

Toda vsak velik ustvarjajoč duh stoji sam záse, izven dobe, izven časa. Med njim in družbo, zlasti pa družbo, ki stoji na individualističnem principu in ne pozna kolektivnega ustvarjanja, kolektivne obveznosti do dela in kolektivnih pravic, zija in bo zmerom zijal nepremostljiv prepad. Groteskna pa je slika, ako je ta družba, v kateri ustvarjajoči genij snuje, dela in oblikuje, nekulturna in amuzična. Zategadelj današnja nagnita in razpadajoča družba, ki je polna protikulturnih in amuzičnih tendenc, notranjih lepot Cankarjevega dela ne bo nikoli objela z vso dušo. Nemara bo to storila zdrava družba bodočnosti, ki se bo po socijološkem zakonu izkristalizirala iz sedanje okužene, to bo storila proletarska družba. Prav tako, kakor svoj čas Prešerna ni mogla pojmiti lažikulturna Bleiweisova, marveč je njegovo vrednost približno preocenila šele kritična Levstikova doba... Koliko grenkobe in žolča je v besedah, ki jih je napisal Cankar v žarkem in plodnem poletju svojega življenja, v razcvetu svojih produktivnih sil, govoreč o družbi in umetniku, predvsem o slovenski malomeščanski družbi in slovenskem umetniku. Kako resnične, kako trikrat resničnejše so te besede šele danes, nego so bile tedaj — l. 1910. —, ko je zapisal v svoji »Beli krizantemi«: »Družba, ki gospodari, je hudo osleparila umetnika. Vzgojila ga je tako, da je spoznal najvišjo kulturo; da je torej željan in vreden vseh njenih darov; hkrati pa ga je zaluščila med najnižji, iz zemlje izrvani, brezdomni, popotni proletariat; umetnik je prolet v meščanski suknji. Vse delo je dandanašnji strogo in zmirom strožje organizirano; vsak delavec: uradnik, čevljar in cestni pometač je enakopraven ud organizirane družbe; umetnost je svobodna in vsled te svobode brezpravna. Tudi fabriški suženj je potreben in v teoriji enakopraven ud družbe, ki mu reže vsakdanji črni kruh, zato da s pridom sužnji. Umetnik niti suženj ni; onkraj plota stoji, na cesto je pognan, brezpraven je, pa če ima na rami vrečo cekinov. — Nà, pometač, moje pero, ti pa mi daj svojo metlo, da bom enkrat v življenju veselo zažvižgal!« — In dalje: »Brezpravna svoboda umetnikova je vsa njegova radost in bridkost; zaradi nje ga družba zaničuje, zaradi nje on družbo sovraži... To razmerje med umetnikom in družbo je v naših krajih posebno krepko izraženo. Kajti ozka je naša »domovina«, podobna klepetavemu, opravljivemu mestecu. Bahavost in oholost družbe je v takih mestecih neizmerno pretirana; in prav tako pretirano je zaničevanje do brezdvomnih, brezpravnih popotnikov — —«

Jasno je, da po takšni obsodbi, kakršnih je svetovna meščanska družba še malo slišala iz umetnikovih ust, Cankar ni mogel iti z njo, marveč se je z vsem svojim srcem postavil ob bok proletarskemu razredu, družbi bodočnosti. V borbi z življenjem, ki je neizprosno udarjalo po njem, iz globoke ljubezni in sočutja do vseh ponižanih in užaljenih, vseh razdedenih sužnjev je jela govoriti iz njega vest, vest dvajsetega stoletja — neizprosna **socijalna vest.** Zajel je te krike že v svoji knjigi »Hiša Marije Pomočnice«, v mojstrskih novelah »Za križem« in nazadnje z vso elementarnostjo v svojem »Hlapcu Jerneju in njegovi pravici«, ki iz trpke usode posameznika zraste proti sklepu v grandiozen, strašen simbol celega, brezpravnega, proletarskega, siromašnega naroda. Hlapec Jernej zažge hišo svojega gospodarja... To je bila Cankarjeva vera.

Politične svoboščine delavskega razreda.

»Obznana« je pred dvemi leti ustavila delovanje »Komunistične stranke«. Komaj je prišlo v konstituanto 59 poslancev kot zastopnikov 200.000 volilcev, že so se jim zamašila usta in onemogočilo se jim je, da bi izpolnjevali svoje dolžnosti napram volilcem. In da se onemogoči poročilo o delovanju v konstituanti se je zatrl ves delavski tisk. Končno je zakon za zaščito države končal delo in razpustil Komunistično stranko, nakar so sledila najbrezobzirnejša preganjanja.

Dve leti je že razredno zavedni proletarijat brez politične organizacije, dve leti že delovno ljudstvo Jugoslavije ne sme slišati resnice o njegovem položaju in o tem, kako se rešiti neznosnega stanja. Politični shodi, diskusije in sestanki razrednega proletarijata so onemogočeni, ker je proletarijat brez organizacije.

Toda ljubljanske občinske volitve so pokazale, da si delavski razred ne pusti jemati pravice, da bi posegal aktivno v politični boj. Zakon za zaščito države je poslabšal položaj delavskega razreda, ali on je vzgojil borce, stare je utrdil, a nove je vzgojil. Iz železa je nastalo jeklo.

Vedno jasneje se kaže, da je bila pravilna samo politika razrednega proletarijata. Ker je bila nevarna kapitalističnemu razredu, zato je izdal zakon za zaščito države, ki naj uniči proletarski pokret v Jugoslaviji. Ali zaman je bil poskus.

Delavski razred je večen, ker je večno delo. In ni je sile na svetu, ki bi ga uničila. Delavski pokret se lahko potlači, ali tem silneje butne na dan, kadar se zopet zbero sile.

Delavski razred v Jugoslaviji si ne sme delati nobenih iluzij. Ali brez dvoma delavska sila narašča. Zato pa potrebuje političnih pravic, zlasti pravico zborovanja in tiska.

Zato v boj za pravico zborovanja in tiska, ki sta najosnovnejši politični pravici!

Mednarodni pregled.

Gibanje za zvezo delavskih strank v Ameriki.

Doslej je bilo delavsko gibanje v Združenih državah Amerike jako razbito in silno neenotno. Največjo številčno moč so imele Gompersove strokovne organizacije, ki ne stoje na stališču razrednega boja, ampak so vedno podpirale eno ali drugo meščansko stranko. Socijalistična stranka je imela razmeroma prav majhen vpliv. Kakor drugod se je tudi v Ameriki po vojni formirala iz raznih skupin komunistična stranka, ki pa je vsled silnega preganjanja zapadla v ilegalnost. Ker pa se je v delavskih vrstah čutila potreba javne razredno-bojevne stranke, se je ustanovila »Workers Party« (delavska stranka), ki je prava javna zastopnica komunistične politike in taktike. Delavski stranki se je posrečilo razen onih delavcev, ki so že prej bili komunisti, pridobiti tudi veliko število novih pristašev. Tako ima danes Delavska Stranka precejšen vpliv na delavsko gibanje v Ameriki. Tudi dober del ameriških slovenskih delavcev je organiziran v tej stranki.

Ker pa stoji tudi Amerika kot druge dežele v znamenju ofenzive kapitala proti proletarijatu, se je med delavstvom samim z veliko silo začutila potreba ustvaritve e n o t n e f r o n t e p r o l e t a r i j a t a. Sprožila se je misel ustanovitve take skupne delavske stranke, v katero bi lahko vstopile že obstoječe delavske stranke in strokovne organizacije na federativni podlagi, pri čemur bi pa ohranile za svoje notranje zadeve popolno avtonomijo. Imenovala naj bi se ta skupna stranka Labor Party (Stranka Dela) po angleškem vzorcu.

Prvotno so poprijele inicijativo železničarske unije, ki so v ta namen sklicale konferenco meseca februarja 1922 v Chicago. Tu ni prišlo do konč-

---

(Avstrija, Nemčija, Rusija in v najnovejšem času Grčija.)

Moderna tehnika je preobrazila popolnoma način vojskovanja. Glavno orožje postaja stroj, top. Število topov se je ogromno povečalo. Top stoji poleg topa. Moderen top strelja na desetine in desetine kilometrov, moderne topovske kroglje so do 500 kg težke in njih eksplozivna moč je ogromna. Na ure in konečno na dneve »bobnja« tisoč in tisoč topov v usekih, ki so dolgi po več 100 kilometrov, in obsipava rove in zaledje z jekleno točo. Vojaki žive pod zemljo v rovih, kakor krti. Metalci min vseh vrst mečejo po rovih težke mine in vzdigujejo v zrak zemeljske jarke z njih človeškimi prebivalci. Namesto navadne puške se vedno bolj uporabljajo strojnice, ki so v stanu pokositi cele vrste ljudi. Strojnice, brzostrelni topovi, odklepi in motorji tvorijo sestavine skoro neranljivih tankov, bojnih avtomobilov, ki so v stanu premikati se tudi v najbolj razritem ozemlju. Z bombami obložena letala in zrakoplovi napadajo mesta v ozadju in morijo tisoče in tisoče otrok in žena. Ni grozovitosti, ki je ne bi uporabljali voditelji armad novodobskih kapitalističnih držav, celo strupene pline, ki zastrupljujejo tisoče in tisoče ljudi, kakor ščurke in podgane, je uvedla kulturna evropska buržuazija med vojna sredstva. Podmornice zasledujejo mirne trgovske in prevozne ladje in izročajo tisoče otrok, žena in starcev hladni smrti v morju. Vse pridobitve modernega naravoznanstva in novodobne tehnike se uporabljajo za uničevanje. Cela moderna znanost in veda tuhtata le, kak grozovitejši moderni stroj bi iznašle. Najvišja kapitalistična »kultura in civilizacija« se spremenita v najnižjo barbarstvo in poživinjenje, kar jih pomni zgodovina. Vojna je vojna tehnike. Na bojnih poljanah si ne stoje nasproti le oborožene ljudske množice; v glavnem se bojuje tehnika s tehniko, industrija z industrijo, surovine s surovinami, denarna moč z denarno močjo, organizacija z organizacijo.

Posledica take vojne je razvoj nove še grozovitejše in bolj barbarske vojne tehnike. Vojaška organizacija in vojna znanost dobivata nove, strašnejše oblike. Vse države po vojni se še bolj oborožujejo, ko poprej in vršijo priprave za novo, še strašnejšo vojno.

Vojna razkrinkuje meščansko demokracijo.

Kapitalizem v vojni brezobzirno potlači vse ljudske pravice. V imenu »demokracije in osvobojenja ljudstva« pogazi vse ustavne pravice, ljudstvu vzame s pomočjo izjemnega in obsednega stanja vse svobode, s strogo cenzuro prepove vsako svobodno besedo, zborovalno pravico ukine, poplavi cele dežele z armadami ovaduhov in prisluškovalcev, parlamente in skupščine zapre ali razpusti, da ja ne bi slišalo ljudstvo kako svobodno besedo.

V vojni se pokaže, da se pod meščansko demokracijo skriva le železna, brezobzirna diktatura buržuazije. Vojna razkrinka meščansko državo, a razkrinka tudi pomeščanjene delavske stranke.

Takoj v začetku se je pokazala usodepolna gnilost druge, oportunistične Internacijonale. Z grozovito jasnostjo je pokazala vojna, da sta ozko zvezana oportunistični socijalizem in nacijonalna imperijalistična buržuazija. Socijalistični voditelji delavske aristokracije so stopili odkrito v imenu »obrambe domovine« v službo imperijalističnega kapitala. Ta zveza pokvarjenih, pomeščanjenih delavskih voditeljev s svojo »narodno«, imperijalistično buržuazijo je razbila mednarodno socijalistično zvezo in je razbila v posameznih deželah tudi poedine socijal-demokratične stranke. Najbolj zavedni in delavni deli proletarijata v posameznih deželah prirejajo posebne sestanke in frakcije, ter ponekod ustanavljajo samostojne stranke. Med res revolucijonarnimi skupinami proletarijata in med socijalpatrijoti kolebajo v vseh državah stranke in skupine, ki sicer sovražijo vojno, a se obenem boje revolucije, ki so zastrašene od militarizma, a brez vere v revolucijonarno silo proletarijata. To so tisti vetrenjaki, ki so danes revolucijonarji, jutri protirevolucijonarji. Iz teh omahljivcev so se pozneje razvile takozvane centrumaške stranke.

Kljub izdajstvu socijalno-demokratskih strank je bil konec svetovne vojne vsled notranjih nasprotstev kapitalističnega gospodarskega reda, največja, gospodarska, politična in socijalna kriza, kar stoji svet. Široke plasti delovnega ljudstva so postavljene pred alternativo: ali premagati kapitalizem ali poginiti v barbarstvu.

nega sklepa. Zato se je stvar odgodila do 11. decembra t. l. Ta dan se vrši ponovna konferenca v Chicagu.

Za proletarijat Slovenije je zanimivo v prvi vrsti, kakšno stališče zastopa predstavnica razredno-zavednega ameriškega delavstva Workers Party (delavska stranka).

Delavska stranka in Labor Party.

V naslednjem prinašamo vsebino resolucije, katero je izdal izvrševalni odbor Delavske stranke glede upostavitve enotne Labor Party. Za tem gibanjem stoji preko dva milijona ameriških delavcev, ki so organizirani v sledečih strokovnih organizacijah: Železničarska, premogarska, tiskarska in združene organizacije oblačilne industrije.

Sklep delavske stranke.

Delavska stranka se popolnoma strinja z ustanovitvijo enotne Labor Party — politične delavske stranke, ki bo popolnoma neodvisna od drugih kapitalističnih strank, sama vodila svoje politične boje proti vsem delavstvu nasprotnim silam. Delavska stranka Amerike bo z vsemi močmi pomagala, da se ustanovi in ojači ta stranka.

Resnična Labor Party se zamore ustanoviti edino s sodelovanjem strokovnih organizacij. Politično močna delavska stranka je mogoča edino potom sodelovanja strokovnih organizacij. Socijalistična stranka ni mogla postati masna organizacija, ker ni temeljila v strokovnih organizacijah.

Odlok organiziranja Labor Party mora priti iz strokovnih organizacij samih. Iz tega vzroka smo mi nasprotni karikaturi delavske stranke, kakor se je ustanovila med socijalistično in Farmer-Labor party v New Yorku. Ta stranka lahko pri bodočih volitvah združi posamezne glasove okrog sebe, toda nikdar pa ne bo mogla združiti vseh sil proletarijata v Ameriki, ker ne bo nikdar tvorila stalno, trdno podlago za neodvisno politično akcijo delavstva.

Labor Party ni samo neizogiben resultat novih razvojnih stopenj ameriškega delavstva, temveč je obenem tudi neizogibna potreba v amerikanskem delavskem gibanju. Osredotočenje velikanske moči v rokah ameriške vlade, kakor jo je imela svetovna vojna za posledico, kakor tudi potom gospodarske krize povzročena ofenziva proti delavstvu, sili istega, da se prične braniti tudi na političnem polju. Spremenitev plač »učenih« in »neučenih« delavcev, katere je svetovna vojna postavila v vprašanju plače na jednako stopinjo, je povzročila veliko izpremembo med takozvanimi »aristokrati dela«, kateri so do tiste dobe vživali posebne prednosti pri kapitalistih. Tudi uspešno organizatorično delovanje med tujezemskimi delavci, ki so se pričeli boriti vztrajno in se v velikih množinah priključujejo strokovnim organizacijam, je povzročilo v velikem delu zjednačenje ameriškega delavskega gibanja. To zjednačenje pa je prvikrat v zgodovini ustvarilo potrebo ustanovitve ene enotne delavske stranke, kakoršno bo predstavljala Labor Party.

Zloznana »nestrankarska« politika zavoditelja Gompersa je popolnoma bankrotirala. Ta politika »nagraditve prijateljev in kazni za sovražnike« (v kapitalističnih strankah) ni zamogla obraniti delavstva pred uničenjem vseh delavskih postav. Ona ni zamogla obvarovati delavstva pred izgubo svobode govora, zborovanja in tiska. — Ona ni zamogla obvarovati delavstva pred postavami, ki mu kratijo ustavne pravice, onemogočajo stavke in mečejo nedolžne delavce v ječe. — Že ohranitev enega dela teh prednosti, ki so jih delavci nekdaj vživali, zahteva enotno delavsko stranko z močnim političnim vplivom.

Edino upostavitev ene delavske stranke, kakor ima biti Labor Party, ki bo prosta vsakega kapitalističnega vpliva, bo omogočila priboritev sedanjih trenutnih zahtev delavstva, ki imajo tvoriti temelj za končno zmago.

Ta Labor Party mora pa imeti razredni program. V vseh prejšnjih »tretjih« strankah so tvorile sile srednjega razreda nekak privesek in so ovirale resnično odprto delovanje. To pot mora biti vodstvo in odločilna moč v rokah delavcev in poljedelcev, ki s svojimi rokami vstvarjajo bogastva in obdelujejo zemljo, ne pa oseb, ki živijo od izkoriščanja drugih.

Gibanje za ustanovitev samostojne delavske stranke je izraz probujajoče razredne zavednosti ameriškega delavstva. Labor Party pa mora tudi postati najboljše sredstvo za razširjenje razredne zavednosti med delavstvom te države. Naloga Delavske stranke Amerike bo, da razširja v Labor Party razredno zavednost in spoznanje. **Naša stranka mora postati en del Labor Party, da ne bo odločena in izolirana od velikega splošnega ameriškega delavskega gibanja.**

Naše delovanje za Labor Party pa ne pomeni, da bomo mi Delavsko stranko zapustili. Delavska stranka bo delovala v Labor Party kot samostojna sekcija s pravico, da deluje v stranki kakor tudi izven stranke izobraževalno in vzgojevalno, obenem pa podpirati in sodelovati pri vseh volilnih bojih in drugem delovanju Labor Party. Mi smo prepričani, da bo priklopitev Delavske stranke k Labor Party mnogo k temu pripomogla, da bo Delavska stranka postala stranka ameriškega delavstva v dogledni dobi, ko se razrednost dovolj razširi med masami ameriškega delavstva. Mi smo prepričani, da nam bo le tedaj mogoče ostati v Labor Party, ako razširimo svoje politično delovanje v stranki do skrajnih mej.

Gibanje za združenje vseh strokovnih organizacij mora biti izpopolnjeno z gibanjem za samostojno politično delovanje proletarijata. Mi moramo delavstvu pojasniti, da, akoravno je združenje vseh strokovnih organizacij potrebno, da je to takorekoč življenjsko vprašanje, pa vendar nikakor ne zadostuje za uspešen odpor proti navalu kapitalizma na delavske mase.

Geslo ameriškega delavskega gibanja mora biti torej: Združenje v enotni Labor Party.

Mi pozdravljamo dejstvo, da se bo 11. dec. obdržavala v Chicagu konferenca, na kateri se bo razpravljalo o neodvisni akciji delavstva te države. Mi se zavedamo, da je med delegati, ki so določeni od posameznih organizacij še mnogo takih, ki nimajo jasnega pogleda v tem vprašanju, ki se še vedno strinjajo s političnimi intrigami kapitalističnih strank in ne poznajo potrebe in važnosti samostojnega političnega nastopa mas, toda mi smo vzlic temu prepričani, da bodo zmagali interesi organiziranega delavstva, ter da bo doživela gnila Gompersova politika na konferenci popolen poraz. Mi smo prepričani, da se bo tej »nestrankarski« politiki Gompersa zadal smrten udarec.

Mi moramo torej vse moči naše stranke organizirati, za ustanovitev Labor Party potom strokovnih organizacij. Mi moramo razviti v vseh strokovnih organizacijah mogočno propagando za idejo ustanovitve te stranke, kakor tudi za priključitev naše stranke k Labor Party.

Osrednji izvrševalni odbor Delavske stranke Amerike.

C. E. Ruthenberg, tajnik.

Tudi razredno-zavedna strokovna liga pod imenom »Trade Union Educational League« (Izobraževalna strokovna zveza) se je izrekla za Labor Party. Tozadevna resolucija se glasi:

Ker je politično delovanje Gompersa v smislu gesla: »nagradimo naše prijatelje in kaznujmo naše sovražnike« končalo s popolnim polomom in politično nezmožnostjo delavstva ter dalo vso moč politično in gospodarsko, v roke najhujših delavskih sovražnikov, kateri so nastopili z vso krutostjo zoper delavstvo na vseh straneh, kakor nam pričajo številni progoni in sodnijske prepovedi ter izgubljene stavke; nadalje:

ker so nas razmere in izkušnje naučile, da je vlada postala navadna agencija kapitalističnega razreda, ki slepo izvršuje njegova povelja in ker je Gompersova politika privedla delavske strokovne organizacije, da so danes samo še kot nekaka smešna igrača v rokah kapitalističnih voditeljev, kar sili delavstvo, da si ustanovi lastno, enotno stranko in, ker smo spoznali, da je samo potom mogočne lastne delavske stranke, potom lastnega delavskega programa in ideala resnične delavske republike, mogoče doseči moč, ki se bo zamogla uspešno boriti proti navalom kapitalizma in njegovega nasilja, ker smo to spoznali, zato naj bo sklenjeno na tej seji sledeče:

Da naša organizacija odobri ustanovitev enotne delavske stranke, pod imenom Labor Party, ki ima združevati vse strokovne kakor tudi politične delavske in farmarske organizacije, da se tako doseže združitev vseh političnih in gospodarskih sil delavstva v eno mogočno enotno fronto.

Nadalje naj bo sklenjeno, da nalagamo vsem našim uradnikom in voditeljem dolžnost, da storijo vse, kar je v njih moči, za ustanovitev take enotne stranke ter podpirajo to delovanje z vsemi silami. Nadalje naj bo sklenjeno, da izvoli naša organizacija svoje delegate za tozadevno konferenco, ki se bo vršila v Chicagi dne 11. decembra t. l., kjer se bodo storili prvi odločilni koraki za skupno napredno politično delovanje združenega delavstva te države.«

Po vsem tem je upati, da gre delavsko gibanje v Ameriki boljši bodočnosti nasproti. O uspehu konference v Chicagu bomo poročali v »Delavskih Novicah«.

Poljske volitve.

4. t. m. so bile volitve v poljski sejm (parlament). Pri tej priliki se je zopet pokazala v celi goloti — poljska demokracija. Zveza proletarijata v mestih in na kmetih (komunisti) je dobila dva mandata. Vladni socijalisti 33. Uspeh komunistov je naravnost ogromen, če pomislimo teror poljske demokracije. Stranka ni imela niti enega časopisa. Ni smela prirejati nobenih shodov, vse volilne letake so ji demokratične oblasti zaplenile. Da pokažejo celo »demokracijo« poljske policije, je stranka ponatisnila en odstavek iz socijaldemokratičnega letaka in sama pridala poziv »Volite 5. listo«. Tudi ta letak je bil zaplenjen. Vse člane osrednjega volilnega odbora je policija zaprla. Istotako volilne odbore v Kielcah, Lodzu in 19. ostalih volilnih okrajih. Tudi večino kandidatov so zaprli. In vendar je dobila stranka v Varšavi (kjer je nosil listo v Lwowu zopet sodr. Krolikowski) 27.000 glasov in enega poslanca. V Losnowicah 32.000 glasov (soc. dem. 36.000) in je bil izvoljen sodr. Rybacki, ki so ga tudi *po* izvolitvi zaprli. Čez 1.200 vodilnih sodrugov so zaprli tekom 2 mesecev. Ali to vse ne pomaga nič, proletarijat ustaja in bo svojo nalogo izvršil.

Kakor komuniste, preganjajo poljski grofi tudi Ukrajince v Vzhodni Galiciji. 18.000 ljudi (skoro cela Ukrajinska inteligenca) je v zaporih. General Haller (bivši voditelj poljskih legij v Avstriji) ima polno moč, da »naredi red v Galiciji«. »Slov. Narod« pa toči solze nad Ukrajinci, ki nočejo spoznati dobrot »bratske« slovanske Poljske. Hej, Slovani...

Republika daljnega Vzhoda. Ker so Japonci izpraznili celo Sibirijo z Vladivostokom, se je republika Daljnega Vzhoda združila z Rusko sovjetsko republiko. Japonci imajo zaseden le še del otoka Sahalina. Izpraznitev Sibirije je znak, da tudi japonski imperijalisti uvidevajo, da je Rusija nepremagljiva.

Delavska stranka na Angleškem. Za predsednika strankinega kluba (ki šteje 144 poslancev), je bil izvoljen sodr. Macdonald s 66 : 56 glasovi proti Clynesu. Izvolitev Macdonalda je zmaga levega, marksističnega krila.

Diktator Mussolini je odpravil osemurni delavnik. Dr. Žerjavu lavorike tega »zaslužnega« kapitalističnega reakcijonarca niso pustile spati, dokler ni storil istega. V rokah delavstva je odločitev, doklej bo pustilo, da se buržuazija igra s proletarskimi pravicami in s proletarskim zdravjem.

Pravo delavsko časopisje je vodnik delavskega razreda!

Polom vladne valutne politike.

(Jetika, ki jo je imel dinar, se je po trenutnem zboljšanju zopet pokazala.)

»Delavske Novice« so bile edini slovenski list, ki so ob pojavu g. »pomočnika« Plavšića in velikanskega hrupa okoli njegove akcije za ozdravljenje dinarja, jasno napovedale, da bo to ozdravljenje samo trenutno in sicer da bo trajalo toliko časa, dokler bo kaj dolarjev iz ameriškega posojila v državni blagajni. Vsi drugi časopisi so se zagalopirali, hvaleč na vse pretege ženijalnega finančnika Plavšića, in so že vnaprej vedeli, da se bo v kratkem dinar izenačil s češko krono. Še znameniti zabavno-poučni predavatelj Bernot od »Napreja«, ki je baje izvedenec v marksistični znanosti, je videl v Plavšiću novo zvezdo na finančnem polju in izveličarja jetičnega dinarja.

Tedaj je stal dinar v Zürichu na 2.50, **danes pa stoji na 1.70!** Tudi smo mi edini napovedovali, da bo za trenutnim neznatnim padcem cen sledil nov veliki val draginje. Zato smo in še kličemo celokupno delavno ljudstvo, da postavi enotno fronto proti kapitalistični ofenzivi in izkoriščanju. V eni prihodnjih številk se bomo obširneje pečali s problemom valute in draginje, danes navedemo nekaj zanimivosti iz Protićevega opozicijonalnega »Radikala«, ki je tudi že v početku napovedal polom Plavšićeve akcije.

»Radikal« pravi, da je Plavšič izpeljal iz države menda ves prvi obrok dolarskega posojila in zraven tega še 25 milijonov **zlatih avstrijskih kron.** Dokler je Plavšić izvažal zlato in zanj kupoval po borzah dinarje, je seveda vrednost dinarja rastla. Ampak, pravi »Radikal«, ki razmere v finančnem ministrstvu gotovo dobro pozna, vsaj je Protić že sam bil fin. minister, »tekom enega ali dveh mesecev je bilo posojilo fuč in od njega **so imeli korist le nekateri trgovci, največ pa Balkanska Banka** (katere direktor je Plavšić). Ko so zginili dolarji, se je situacija še poslabšala... Koga je treba sedaj postaviti pred sodnijo? Kdo je pripeljal Plavšića, da izvaža dolarje in zlate krone? Nihče drugi kot **Pašićeva vlada...** Tudi ni nobena tajnost, da je Plavšić prišel na površje po priporočilu Svetozarja Pribičevića... Glavni delničar Balkanske Banke pa je Fran Petrič, glasoviti izvozničar in dobrotnik demokratskega volilnega sklada in časopisja. Ta je bil glavni izvozničar za časa Avstrije, pa tudi po ujedinjenju. Doslej je s svojim kompanjonom Vinkom Zlatarićem izvažal živila, sedaj pa izvaža dolarje in zlate krone. »Radikal« pravi, da ne verjame, da bi vlada, v kateri sedi Pribičević, postavila krivce pred sodnijo. Za to ni treba biti posebno nadarjen prerok.

Dopisi.

Škofja Loka. Zopet se moramo oglasiti iz naše tovarne klobukov proti postopanju, ki je tu v navadi napram delavcem. Namesto da bi nam g. ravnatelj povišal to žalostno plačo, je obljubil, da bo kaznoval vsakega delavca s 50 K globe, ki ga zaloti, da jê jabolko v tovarni. Imamo pa tudi neizkušenega mojstra, ki je bil nekdaj konjski hlapec, sedaj pa zmerja delavce in jim obeta, da jih vrže na cesto, če ne bodo delali kot črna živina. Gospode opozorimo na to, da se bomo mi delavci kmalu naveličali teh oblastnih manir. — *Zavedni delavci.*

Jesenice.

Pretečeno nedeljo se je vršil na Jesenicah politični shod v Delavskem domu. Razredno zaveden proletarijat je napolnil dvorano in galerijo. Poročal je s. Lemež **o enotni fronti proletarijata in o ljubljanskih občinskih volitvah:**

Vsled brezobzirne ofenzive kapitala se dviga danes na celem svetu klic, da se stvori enotna fronta proletarijata proti kapitalističnemu razredu, ki hoče zvaliti vsa bremena vojne na šibka ramena delovnega ljudstva. Delavski razred naj plača milijardne dolgove, na njegov račun se naj zopet obnovi kapitalistično gospodarstvo. Zato se bore kapitalisti za odpravo osemurnega delavnika, za znižanje delavskih zaslu-

kov, za odpravo socijalno političnih pridobitev t. j. za odpravo ali poslabšanje delavskega zavarovanja in za odpravo zakonov za zaščito dela.

Ker pa se delavski razred brani proti tem napadom s pomočjo svojih organizacij in s pomočjo štrajka, s pomočjo tiska in svojih političnih strank, zato mobilizira kapitalistični razred proti delavstvu državno oblast in ustvarja posebne organizacije, katerih naloga je, da razbijajo delavske organizacije, uničujejo delavsko premoženje in ubijajo delavske zaupnike.

Poleg gospodarske ofenzive kapitala vstaja povsodi tudi politična ofenziva. Kapitalistični razred ustvarja proti delavstvu izjemne zakone, ki vsi gredo za tem, da se vzamejo delavskemu razredu politične pravice zborovanja, združevanja, tiska in štrajka. Na celem svetu dviga danes reakcija svojo glavo, da pretvori delavca v sužnja in tlačana. Če bi ne bilo danes proletarske Rusije, potem bi zapadel danes delavski razred celega sveta v popolno suženjstvo.

Najhuje pa se godi danes delavskemu razredu na Balkanu. Na celem Balkanu je danes delavski razred v mestih in v vaseh brezpraven in izročen najbrezobzirnejšemu izkoriščanju. Francoski in angleški imperijalizem sta spremenila balkanske dežele v svoje kolonije. Balkanska buržuazija pa je njihov poslušni hlapec in rabelj. Dva sovraga ima delovno ljudstvo Balkana na vratu: antantni imperijalizem in pohlep balkanske buržuazije. Da lahko oba živita na račun širokih mas, treba vzeti tem masam vse svobode, postaviti jih je pod zakon za zaščito države.

Delavski razred Jugoslavije že dve leti nosi na sebi križ izjemnih zakonov in skrajnega izkoriščanja. Zato se je pri nas kmalu pojavil klic po enotni fronti. Najprej so to udejstvili rudarji v Trbovljah pri štrajku 1920. In letošnji prvi maj se je na inicijativo razrednega proletarijata proslavil v znamenju enotne fronte.

Nato je s. Lemež razložil, zakaj se je stvorila enotna fronta tudi pri ljubljanskih občinskih volitvah. Zbrani sodrugi so se priključili ljubljanskemu proletarijatu in odobravali njegov korak. S tem je ljubljansko delavstvo pokazalo, kako je odgovoriti na nasilje in kako je treba v konkretni situaciji prenagati kapitalistični razred.

Ko je končal s. Lemež svoj govor, katerega smeri so našle splošno odobravanje, pa sta prišla iz ozadja dvorane »brata« Svetek in Jeran, nekdanja huda »komunista«. Ni prostora tu, da bi prinašali Svetkove dolgoveznosti. Razpoloženje med poslušalci je bilo tako, da bi bili gotovo postavili tega dičnega moža na cesto, če bi ne stal pod posebno zaščito oblasti. Ker so navzoči sodrugi malo glasneje protestirali proti njegovim izvajanjem, je navzoči vladni zastopnik dvakrat pretil z razpustom shoda. To je namreč »svoboda govora«. Ti moraš v režimu zakona za zaščito države poslušati človeka, četudi ga nihče ne mara. In to Svetek in Jeran do dobra izrabljata, ali prepričana sta lahko, da bo že prišel dan obračuna. Po Svetku je hotel govoriti še Jeran. Ker pa se je g. Lemež prej oglasil k besedi, da odgovori razbijaču Svetku, je moral Jeran počakati. Ali ko je s. Lemež končal, je dobil Jeran zasluženi odgovor. Vsi so zapustili shod in tako pokazali, da Jerana ne marajo poslušati. Ostal je v dvorani sam s Svetkom in policijskim komisarjem.

Trbovlje. Sodrug urednik, priobčite, prosimo, v naš časopis sledeče vrstice, s katerimi hočemo opisati krutost in preganjanje od strani nastavljenih gospodov Trboveljske prem. družbe in razjasniti naš položaj vsej slovenski, oziroma jugoslovanski javnosti. V okrožjih rudnika v Trbovljah se dogajajo zadnje čase vedno bolj krute in brezvestne šikanacije nad trpečimi in popolnoma izmozganimi rudarji, posebno se v tem poslu odlikuje par paznikov v okrožju Polaj. Pazniki tega obrata so se postavili popolnoma na samoglavo stališče ter si hočejo priboriti svoje boljše službe in plače s tem, da delavstvo šikanirajo, kaznujejo in preganjajo ter mu s tem povzročajo škodo na zaslužku, zdravju in življenju. Izmed vseh pa se odlikuje znani nadpaznik, pardon, paznik, ki ni naš državljan. Ta gospod si upa stare slovenske rudarje, ki so že zaposleni v Trboveljskih rudnikih od 15 do 30 let, šikanirati in preganjati. Tako je začel zadnji čas izvajati šikane nad starim rudarjem Francem Košakom, strelnim mojstrom. Ni ga pustil, da opravlja svojo skrajno nevarno službo vestno in previdno po predpisih, temveč gonil ga je po vrhu te nevarne službe še po svojih opravkih, da mu n. pr. prinese informacije v svrho šikaniranja in kaznovanja delavcev, kot je to navada v okrožju Polaj.

Ta preganjanja po imenovanem pazniku so povzročila strelnemu mojstru Francu Košaku grozno nesrečo. Dne 4. decembra t. l. je imenovani strelni mojster odstrelil na neki številki v rudniku kamen v taki naglici, kakor se vedno napoveduje od strani paznikov in višjih; v tej naglici ni imel časa, da se zavaruje zadosti, in priletel mu je kos odstreljenega kamna naravnost v desno stran trebuha, kar mu je povzročilo smrtno rano. Kaj sedaj ž njim? Bilo ni prav nobenih zdravil, bilo pa tudi ni prav nobenih obvezil. Ker ni v rudnikih prve pomoči v nesrečah, od kar stoji Jugoslavija, so morali rudarji ponesrečencu obvezati z umazano delavno srajco rano, ki mu je je povzročil kamen. Ko ga je pozneje zdravnik preiskal, je videl, da je rana tako nevarna, da je obupal nad njegovim življenjem. Kje so tukaj zato odgovorni faktorji, kje so rudarska glavarstva, da poskrbe za higijenske predpogoje v rudnikih v slučaju takih nesreč, da so pripravljena zdravila in obvezila v hitro pomoč ponesrečenca, kakor je bilo to pred vojno? Konštatirati pa moramo, da je odgovoren za ta teror in iz njega izhajajoče nesreče obratovodja g. H., ki noče upoštevati tega, kar izpove delavec in brezobzirno zavrne vsako njegovo prošnjo, skrajno pa upošteva neresnice paznikov in daje jim proste roke, da lahko vsak po svoje šikanirajo delavstvo. Če bo šlo tako naprej, mora vzhodni obrat v Trbovljah v kratkem prenehati funkcijonirati, ker ti gospodje, od najvišjega do najnižjega se ne brigajo za upravo rudnika prav nič, da bi se boljše produciralo, ampak samo gledajo, da stisnejo iz delavstva zadnje delavne moči, s čimer ga spravijo v bolezen in nazadnje v smrt. Delavstvo pa tudi opozarjamo, da naj dela bolj previdno in zmerno. Kajti ako te zadene nesreča, da nisi več zmožen za delo, te ta tujezemski reakcijonarni kapitalist ne pozna več. Kratkomalo te vrže iz stanovanja na cesto, ti odvzame kurjavo in sploh onemogoči človeško življenje tebi in družini. Moč vseh delavcev je le v skupnosti. Zatorej sodrugi in sodružice, vsi v **skupno borbeno fronto, v Zvezo Rudarskih Delavcev,** da bomo v skupnem boju preprečili ta strašni teror in se postavili v bran krutemu sovragu. **Zavedni rudarji.**

Hrastnik. (»Hlapci so rojeni, da hlapčujejo.«) Bolj kot kedaj so prišle pri nas do resnice te jedrnate Cankarjeve besede. Kajti hlapčevstvo rudniške poduradniške klase je prešlo že v štadij ostudnega, pasjega bizantinstva. Par rudniških uradnikov, seveda pristnih policaj-demokratov, je prisililo celi poduradniški razred, da je prenehal misliti s svojimi možgani in da je ovrgel svoje politično prepričanje. In to se je uradnikom tudi posrečilo, kajti zadnji so klonili glave in ubogali. Kdo sploh more pričakovati od hlapčevskih duš odpora? Seveda je tudi par častnih izjem, ali tu pa se pričenjajo sekature. Če nisi naročen na »Jutro«, potem si »popolnoma nezmožen za vsako delo«. Kajti, če hočeš postati dober, vesten uradnik, tedaj moraš čitati »Jutrove« uvodnike. To bančno glasilo se dobi po vseh pisarniških mizah in čita se ga seveda lahko tudi med delom. Ako pa čitaš, če tudi doma, kak drug list n. pr. »Del. Novice«, je to jako nevarno za dotičnega bralca vsled terorja »mladinskih« predstojnikov. Onim, ki vztrajajo v odporu kličemo: »Svaka sila do vremena!« Kmalu bodo prišli časi, ko bodete lahko svobodno v obraz povedali onim, ki vas terorizirajo sedaj, da je doba hlapčevstva minula. — Rudarji.

Iz Trbovelj smo prejeli dopis, v katerem se več delavcev od savškega rova pritožuje čez postopanje paznika J. I., ki da se ravna po nekaterih drugih sebi podobnih in zmerja delavce. Dopis, ki se spušča v razne posameznosti, bomo objavili v celoti, če ne bo ta kratek opomin nič zalegel.

Tržič. Za 28. novembra 1922 ob 5. uri popoldne sem sklical shod papirniškega delavstva, da bi se na tem shodu ustanovila podružnica N. S. O. Kemičnih Delavcev. Dnevni red je bil: 1. Položaj delavstva, 2. pomen organizacije in 3. raznoterosti. Toda podjetnik je izvajal tak teror, da se delavstvo ni upalo shoda udeležiti. Dva delavca, ki sta agitirala za shod, sta bila odpuščena, po domače rečeno vržena na cesto. Dva sodruga, ki sta vendar prišla na shod, sem vprašal za vzrok, zakaj se ostalo delavstvo shoda ni udeležilo. Rekla sta, da se boje podjetnika, da ne bi še drugi odleteli. Rekel sem jima, da je to ravno podjetniku v korist, ker niste organizirani in ju pokaral, da se delavstvo ni potegnilo za ona dva odpuščena delavca, ki sta bila radi vseh skupaj vržena na cesto. Če se boste tako obnašali, boste dokazali podjetniku, da ste zadovoljni in srečni. S tem pa škodujete sebi in vsemu delavstvu. Sodruga sta se spogledala in sta potem šla. Da sta bila dotična dva delavca vržena na cesto, je kriva neka J. D., nadziratelica nad delavskimi stanovanji, ki ju je naznanila podjetniku, da agitirata za shod. Navzlic temu prvemu neuspehu, ni treba zgubiti poguma, ampak je treba nastopiti s potrojeno energijo in to ne samo v papirnici, temveč v vseh podjetjih v Tržiču, posebno pa v čevljarski industriji, kjer zopet spi vse delavstvo, ki je brez zaupnikov in brez organizacije. Skrajni čas je, da se tudi v Tržiču delavstvo zave in se združi brez razlike vere, narodnosti in spola v razredne bojne organizacije, da se lahko postavi v bran zoper kapitalistični naval. U. P.

POSLANO.

Odprto pismo gospodu kr. ministru saobraćaja v Beogradu in kr. državnemu pravdništvu v Ljubljani.

V kurilnici Jesenice drž. kol., ki je podrejena ljubljanski kurilnici, je strojno osobje javilo vodstvu kurilnice, naj se pri stroju 180.553 preišče ognjena peč, ker obstoji sum, da so stene ognjene peči zelo šibke. Preiskava je dognala, da je ognjena peč samo **4 mm** debela. Kotel dotične vrste stroja ima 14 atmosfer parnega pritiska. Ker obstoja nevarnost, da pod tem parnim pritiskom vsak trenutek eksplodira kotel, so se tamošnji strojevodje protivili vršiti službo z dotičnim strojem in se sklicevali na zakon o uporabi parnega kotla in na predpise drž. žel. instrukcije XXVIII o nadzorstvu in periodični preiskavi parnih kotlov (§ 11). Načelnik kurilnice inž. Finc je poslal njemu podrejenega pristava g. Švajgerja, da protokolarično zasliši tamošnje strojevodje, ki se protivijo vršiti službo na dotični lokomotivi. G. Švajger je zaslišal strojevodje kurilnice Jesenice, pri tem je izjavil: »mi imamo fakulteto ter edino mi odločujemo o temu, je-li stroj sposoben za službo ali ne.« Ta trditev ne odgovarja predpisom in to postopanje vodstva kurilnice Ljubljana je povsem protizakonito.

G. inž. Gliha v kurilnici Jesenice je ugotovil, da stroj ni sposoben za službo, temu je ugovarjal tam službujoči strojni mojster g. Tepina češ, da dela stroj prav dobro paro, (mi verujemo, vsak stroj, ki ima tanko ognjeno peč dela zelo hitro paro!), ker je on peljal v Bistrico in nazaj, ko so se vsi v Jesenicah službujoči strojevodje temu protivili. Strojni mojster g. Tepina in pristav g. Švajger sta uplivala na g. inž. Gliho, da je še on nato dopustil nadalje uporabljati ta stroj. Še nam je v spominu, kako je vsled pretanke ognjene peči eksplodirala lokomotiva v Deutsch-Landsbergu pred več leti.

Gospod Švajger je instruktor, njegovo postopanje izgleda tako, kakor bi bil absolviral fakulteto pri rajbniških pečarjih.

Opozarjamo državno pravdništvo, da pri uporabi takega stroja obstoja vedno nevarnost eksplozije, ki je lahko v zvezi z veliko železniško nesrečo.

Ker je s tem ogrožena javna varnost in potujoče občinstvo, opozarjamo inspekcijo in nadzorstvo parnih kotlov, istotako uradno za parne kotle izpraševanega komisarja na pretečo nevarnost.

Iz tega je razvidno, da vodstvo kurilnice Ljubljana drž. kol. ne vrši svoje dolžnosti tako, kakor bi jo moralo.

Strojno osobje izjavlja, da ne more prevzeti nikakoršne odgovornosti za eventuelne nesreče, ki bi utegnile iz tega nastati, ker ono je storilo svojo dolžnost.

Ugotavljamo, da se to ne dogaja samo v kurilnici Jesenice in Ljubljana ker sta prišla dva stroja v kurilnico Ljubljana iz hrvaških kurilnic vrste 34 in 35, pri katerih je bila stena ognjene peči le 3 mm, oziroma celo samo 1½ milimetra debela. Štejemo si v dolžnost, ker se vse predstoječe varstvene odredbe in zakone prezira in se jih ne uvažuje od strani odgovornih faktorjev drž. žel., da apeliramo na g. kr. ministra saobraćaja in na kr. državno pravdništvo, ker je v interesu javne varnosti, da se v tem oziru napravi red, predno se dogodi taka eksplozija, kakor se je to pred kratkim dogodilo na kolodvoru Velikega Bečkereka, ki je zahtevala človeške žrtve.

Upamo, da bodo merodajni faktorji uvaževali to naše odprto pismo.

Kot zaupnik strojnega osobja
Marcel Žorga, strojevodja v Ljubljani.

Razno.

Obsodba s. dr. Sime Markovića. Kakor znano, je bil pred tedni v Ljubljani aretiran bivši glavni tajnik komunistične stranke Jugoslavije, poslanec s. dr. Sima Marković, ko se je vrnil iz izgnanstva, in je bil odpeljan v belgrajsko ječo. Kot vse druge člane izvrševalnega odbora so tudi njega obtožili, da je vodil antidržavno politiko. Proces je bil, kot je očividno, zgolj politične vrste. V torek je bil s. Marković obsojen na 2 leti težke ječe (robije). S. Marković je vložil proti tej obsodbi priziv. Ta čisto političen proces in njegov iztek dokazujeta, da doba preganjanja še nikakor ni minila, ampak se utegne še poostriti.

Sodrug Štefanović je odpotoval za dalje časa iz Ljubljane. O tekočih zadevah in intervencijah se dobe informacije v uredništvu.

Pevsko društvo »Cankar« zapoje v nedeljo, dne 17. t. m. ob pol 11. uri dopoldne na grobu velikega pisatelja Ivana Cankarja. Na ta način se bomo spominjali četrte obletnice njegove smrti.

Predavanje o zadružnem gospodarstvu se vrši dne **18. decembra ob pol 8.** zvečer v dvorani gostilne Poljšak na Martinovi cesti.

K obilni udeležbi vabi člane, kakor tudi njih prijatelje in znance **Krajevni odbor** Konzumnega društva za Slovenijo, prodajalna Vodmat.

IZJAVA.

Podpisani izjavljam, da ne morem dokazati, da sta s. Alt in Gričar Filip pisca članka v »Napreju« št.: »Glede prenosa podobe sv. Barbare iz Ojstrega v Hrastnik.« Isto nisem mislil, da bi bila dala omenjena sodruga v te svrhe denar iz organizacije, ampak sem mislil, da sta plačala ta članek z lastnim denarjem. Ko pa sem bil dne 25. novembra 1922 na seji zaupnikov ZRD navzoč in se je tam dokazalo, da od strani odbornikov ZRD še ni nikoli izšel kakoršenkoli članek v »Napreju«, sem sprevidel, da je bilo moje govorjenje prenaglo in torej neresnično.

Hrastnik, 12. dec. 1922.

Žibret Markus.

Sodrugi, zbirajte za tiskovni sklad!

Odgovorni urednik: **Anton Šustaršič.** **Zvezna tiskarna v Ljubljani.** **Lastnik konzorcij.**